

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

М. Стригунова, кандидат технічних наук, старший викладач,

А. Торболова, студентка,

В. Царьов, викладач,

Севастопольський національний університет ядерної енергії і промисловості, м. Севастополь

К ВОПРОСУ О ПОКАЗАТЕЛЯХ КАЧЕСТВА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

М. Стригунова, кандидат технических наук, старший преподаватель,

А. Торболова, студентка,

В. Царев, преподаватель,

Севастопольский национальный университет ядерной энергии и промышленности, г. Севастополь

ON INDICATOR CLASSIFICATION FOR HIGHER EDUCATION

M. Strigunova, Candidate of Technical Sciences, Leader Lecturer,

A. Torbolova, Student,

V. Tsarev, Lecturer,

Sevastopol National University of Nuclear Energy and Industry, Sevastopol

У роботі представлено причинно-наслідковий аналіз факторів знань, що впливають на підсумкову оцінку студентів з дисципліни, й розроблено класифікацію показників якості освіти з використанням кваліметричного підходу.

ВСТУП

Для оцінювання системи забезпечення якості вищої освіти певний інтерес для вузів України може представляти міжнародний досвід з використання стандартів серії ISO 9000, ISO 10015 та ISO/IWA 2:2007 [1—5]. У цих стандартах акцентовано на оцінювання якості надання послуг, але не встановлено її критерії та показники, процедури та методи, а також методи й процедури оцінки знань та умінь студентів.

Законодавча та нормативна база України, що встановлює вимоги до якості освіти, є складовою частиною законодавчої та нормативної бази, яка рег-

М. Стригунова

А. Торболова

В. Царьов

ламентує вимоги до оцінювання знань й умінь студентів під час навчання у вузі [6—13]. Стандарти вищої освіти — державні, галузеві, вузівські [14] не передбачають такої процедури.

Для здійснення освітньої діяльності в Україні використовують:

- ліцензування освітньої діяльності;
- акредитацію спеціальностей і напрямків;
- державну атестацію випускників (державна організація й контроль процесу якісної підготовки фахівців) [6—13].

У документах [12, 15] наведено ліцензійні умови надання освітніх послуг і рекомендації з розроблення матеріалів, необхідних для акредитації спеціальностей, які не передбачають процедури або методи оцінювання якості освітніх послуг. У документах наведено переліки показників, які визначають організацію освітнього процесу, але не повно враховуєть компоненти (оцінку теоретичних і практичних знань й умінь студентів на навчальних видах занять) для оцінювання якості освіти за усіма видами навчальних занять.

На основі аналізу зазначених документів можна зробити висновок, що держава контролює якість освіти, використовуючи зазначені процедури, які дають узагальнену картину з оцінювання якості освіти й не повністю характеризують процедури оцінювання якості освіти на рівні викладання дисциплін у вузах.

На підставі аналізу вітчизняної законодавчої та нормативної бази, що регламентує вимоги до оцінювання якості освіти, виявлено недоліки:

- не визначено узагальненої перелік показників якості за видами занять;
- не виявлено значимі показники якості, за якими проводиться оцінювання досягнень студентів за видами занять;
- при оцінюванні якості освіти не враховується специфіка процедур її отримання.

Для усунення недоліків доцільно визначити й розробити класифікацію показників якості освіти.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є розроблення класифікації показників якості освіти, для чого було:

- проведено причинно-наслідковий аналіз з метою визначення факторів впливу на якість освіти;
- упорядковано показники якості освіти, що дозволило розробити їхню класифікацію при використанні кваліметричного підходу.

РЕАЛІЗАЦІЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Під якість освіти розуміють ступінь відповідності набутих знань, умінь і навичок студентів вимогам стандартів вищої освіти. Згідно з [16] до основних форм організації навчального процесу належать:

- навчальні заняття;
- виконання індивідуальних завдань;
- практична підготовка;

- самостійна робота студентів;
- поточний і підсумковий контроль.

Основні види занять у вузах: лекції; лабораторні, практичні, семінарські та індивідуальні заняття; консультації. Інші види навчальних занять вуз установлює самостійно, наприклад: консультації; колоквиуми; контрольні, обчислювальні, розрахунково-графічні роботи; самостійні заняття під керівництвом викладача.

Підсумкова оцінка знань студентів з *i*-ї дисципліни формується з отриманих оцінок за перерахованими вище видами занять. Доцільно відзначити: лекції не оцінюються, бо вони є основною формою проведення навчальних занять, призначених для засвоєння теоретичного матеріалу. В одичних випадках ураховується наукова праця студентів у рамках дисципліни.

Сьогодні якість освіти у вузах оцінюється за чотирибальною шкалою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно». Популярною в нашій та інших європейських країнах стає кредитно-модульна система оцінювання якості знань [17, 18]. Вона має іншу, відмінну від «чотирибальної», систему оцінок — ECTS (оцінки — A, B, C, D, E, FX, F).

ПРАКТИЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ

При розробленні системи рейтингової оцінки (CPO) формується комплексний показник якості навчальних досягнень студентів. CPO призначена для стимулювання систематичної роботи й підвищення якості професійної підготовки студентів із урахуванням не лише освітніх досягнень, але й наукової та методичної складової.

Об'єктивна інформація про якість навчальних досягнень студентів, одержувана за допомогою CPO, використовується для поточної атестації студентів, розроблення та реалізації коригувальних заходів щодо удосконалення навчального процесу.

Основні завдання CPO:

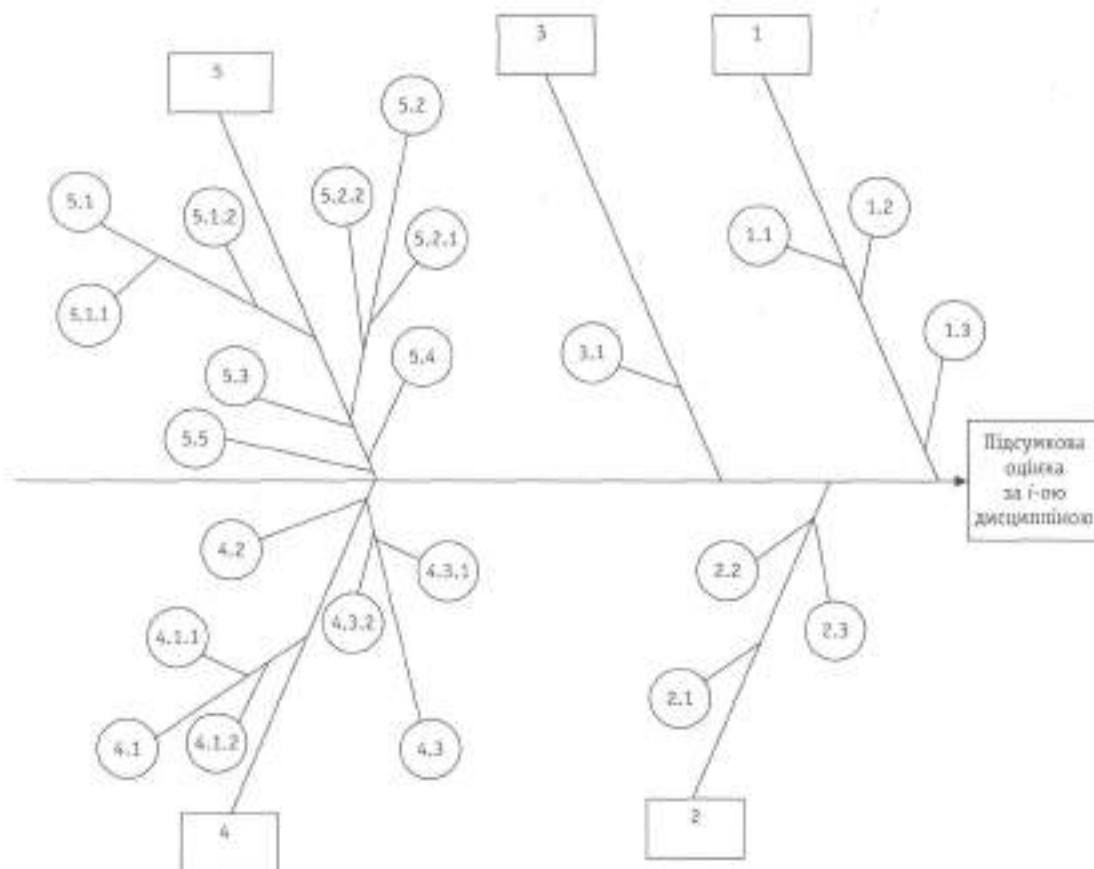
- стимулювання інтенсивності й регулярності самостійної роботи студентів при вивченні навчальних дисциплін;
- об'єктивне оцінювання навчальних досягнень студентів з метою удосконалювання навчальних планів, програм і методик викладання;
- підвищення об'єктивності ухвалення рішення щодо заохочення (покарання) студентів за результатами навчальної роботи протягом вивчення дисципліни;
- інструментальне забезпечення порівняння якості підготовки студентів з дисциплін і спеціальностей;
- удосконалювання навчально-виховного процесу в рамках системи управління якістю відповідно до вимог стандартів [1—3].

Результати CPO можуть використовуватися у ході відбору студентів для вищого рівня навчання

(магістратура, аспірантура), ротації та призначенні стипендії.

СРО — сукупність наукових, організаційних, технологічних і правових положень, що забезпечують об'єктивну оцінку навчальних досягнень студентів. Під рейтингом розуміється порівняльна оцінка якості за певними показниками. Рейтингова оцінка студентів є комплексним показником їх навчальних досягнень. Для формування вихідних даних СРО доцільно враховувати не лише заплановані види навчальних занять, але й показ-

ники, що дозволяють оцінити творчі можливості, ділові якості, ініціативність. Вибір показників здійснюється залежно від специфіки дисципліни, щоб доцільно провести причинно-наслідковий аналіз. Причинно-наслідкова діаграма Ісікави є ефективним засобом для створення й показу різних гіпотез (як результат мозкового штурму), що поєднують потенційні причини з можливими наслідками. Для визначення можливих причин, що впливають на якість освіти студентів, побудовано діаграму Ісікави (рисунок).

Діаграма Ісікави впливу учбових процесів на якість навчання та освоєння дисципліни

- 1 — обчислювальна, розрахунково-графічна роботи, курсовий проект;
- 1.1 — уміння формувати висновки за виконаною роботою;
- 1.2 — уміння правильно оформлювати роботу;
- 1.3 — уміння самостійно виконувати завдання;
- 2 — наукова робота студентів;
- 2.1 — участь у конференціях тощо;
- 2.2 — проведення досліджень;
- 2.3 — участь у науково-дослідницьких роботах;
- 3 — практичні заняття, лабораторні роботи;
- 3.1 — уміння самостійно виконувати завдання;
- 4 — семінари, колоквиуми;
- 4.1 — рівень підготовки доповіді;
- 4.1.1 — уміння відстоювати власну думку;
- 4.1.2 — наявність ораторських здібностей;

- 4.2 — уміння формувати висновки;
- 4.3 — рівень підготовки реферату;
- 4.3.1 — уміння правильно оформити роботу;
- 4.3.2 — уміння працювати із літературою;
- 5 — лекції, практичні заняття, лабораторні роботи, обчислювальна робота, розрахунково-графічна робота, курсові проекти, семінари, колоквиуми;
- 5.1 — дисциплінованість;
- 5.1.1 — вихованість;
- 5.1.2 — етичність;
- 5.2 — необхідний рівень підготовки для сприймання;
- 5.2.1 — рівень практичної підготовки;
- 5.2.2 — рівень практичної, теоретичної підготовки;
- 5.3 — відвідуваність;
- 5.4 — рівень активності;
- 5.5 — рівень якості конспекту

Класифікація показників якості вищої освіти

Узагальнений	Комплексний	Показник якості	
		Груповий	Одиничний
Підсумкова оцінка за і-ю дисципліною	Лекція	Необхідний рівень підготовки для сприйняття матеріалу	Рівень теоретичної підготовки
		Дисциплінованість	Рівень практичної підготовки
		Рівень активності на занятті	Етика поведіння
		Відвідуваність	Вихованість
		Ведення конспекту	
	Практичне заняття й лабораторна робота	Необхідний рівень підготовки для сприйняття матеріалу	Рівень теоретичної підготовки
		Дисциплінованість	Рівень практичної підготовки
		Рівень активності на занятті	Етика поведіння
		Відвідуваність	Вихованість
		Уміння самостійно виконувати завдання	
Обчислювальна, розрахунково-графічна, курсова робота	Обчислювальна, розрахунково-графічна, курсова робота	Необхідний рівень підготовки для сприйняття матеріалу	Рівень теоретичної підготовки
		Дисциплінованість	Рівень практичної підготовки
		Рівень активності на занятті	Етика поведіння
		Відвідуваність	Вихованість
		Уміння самостійно виконувати завдання	
		Уміння формувати висновки після роботи	
	Семінар, колоквиум	Уміння правильно оформляти роботу	
		Необхідний рівень підготовки для сприйняття матеріалу	Рівень теоретичної підготовки
		Дисциплінованість	Рівень практичної підготовки
		Рівень підготовленої доповіді	Етика поведіння
		Рівень підготовленого реферату	Вихованість
			Наявність ораторських якостей
Наукова праця студентів	Рівень активності на занятті	Уміння відстоювати свою думку	
	Відвідуваність	Уміння правильно оформляти роботу	
	Уміння формувати висновки після роботи	Уміння самостійно працювати з літературою	
	Проведення досліджень і написання статті		
	Участь студентів у науково-дослідних роботах		
	Участь у конференціях, семінарах тощо		

Із проведеного аналізу причинно-наслідкової діаграми було систематизовано показники оцінювання якості освіти (таблиця). Показники можна розділити за класами: одиничний показник якості, що стосується однієї властивості об'єкта; групо-

вий — сукупність одиничних показників, що характеризують родинні властивості об'єкта; комплексний — показник якості об'єкта, що стосується декількох його властивостей; узагальнений за і-ю дисципліною — сукупність комплексних

показників якості: лекції, практичні заняття, лабораторії та обчислювальні роботи, семінарські заняття, колоквиуми, обчислювальні, розрахунково-графічні й курсові роботи, а також наукова праця студентів.

Оскільки більшість із класифікованих показників якості освіти не можуть мати кількісної характеристики, одержання зведених показників якості за блоками показників та узагальнюючих оцінок можливо за допомогою кваліметричного методу оцінювання.

ВИСНОВКИ

Проведено аналіз закордонного й вітчизняного досвіду у сфері оцінювання якості освіти вузів з метою визначення недоліків. Виявлено основні недоліки систем:

- не визначено узагальнений перелік показників якості за видами навчальних занять;

- не виявлено значимих показників якості, за якими проводиться оцінювання досягнень навчальних занять студентів;

- при оцінюванні якості освіти не враховується специфіка процедур її одержання.

Для усунення недоліків розглянуто процедуру оцінювання якості освіти вузів. На основі аналізу причинно-наслідкових факторів і, використовуючи ієрархічний підхід, розроблено класифікацію показників якості освіти, яка містить показники, що є підсумковою оцінкою за *i*-ю дисципліною. Виявлено комплексні, групові та одиничні показники якості освіти (враховуючи індивідуальні досягнення за *i*-ю дисципліною).

Для подальших досліджень доцільно визначити коефіцієнти вагомості й виявити значимі показники якості. При оцінюванні знань студентів доцільно враховувати коефіцієнти вагомості, що дозволить удосконалити процедуру.[■]

ЛІТЕРАТУРА

1. ISO 9000:2000. Quality management systems — Fundamentals and vocabulary. — (Система управління якістю. Основні положення та словник).
2. ISO 9001:2000. Quality management systems — requirements. — (Система управління якістю. Вимоги).
3. ISO 9004:2000. Quality management systems — Guidelines for performance improvements. — (Система управління якістю. Наставови щодо поліпшення діяльності).
4. ISO/TWA 2:2007. Quality Management Systems — Guidelines for the application of ISO 9001:2000 in education. — (Система управління якістю. Керівництво по застосуванню ISO 9001:2000 у освіті).
5. ISO 10015:1999. Quality management — Guidelines for training. — (Управління якістю — Керівництво із застосування).
6. Закон України «Про освіту» від 23.03.1996 № 100/96-ВР.
7. Закон України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 № 2984-III.
8. Постанова Кабінету України «Про перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями» від 24.05.1997 № 507.
9. Наказ Міністерства освіти України «Про порядок розробки складових нормативного та навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців з вищою освітою» від 31.07.1998 № 285.
10. Наказ Міністерства освіти України «Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» від 02.06.1993 № 161, зареєстр. у Мін'юсті України 23.11.1993 за № 173.

11. Постанова Кабінету України «Про затвердження Положення про акредитацію вищих навчальних закладів і спеціальностей у вищих навчальних закладах та вищих професійних училищах» від 09.08.2001 № 978.
12. Наказ МОН України «Про затвердження Ліцензійних умов надання освітніх послуг, Порядку здійснення контролю за дотриманням ліцензійних умов надання освітніх послуг, Положення про експертну комісію та порядок проведення ліцензійної експертизи та Типового положення про регіональну експертну раду з питань ліцензування та атестації навчальних закладів» від 24.12.2003 № 847.
13. Постанова Кабінету України «Про ліцензування освітніх послуг» від 29.08.2003 № 1380.
14. Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи стандартів вищої освіти. Укладач В. Л. Петренко // Інформаційний вісник. Вища освіта. — К., 2001. — С. 22—82.
15. Методичні рекомендації щодо розробки матеріалів для акредитації спеціальності / Уклад.: В. І. Домніч, В. Ю. Угольніков. — К.: ІВУ. «Видавництво «Політехніка», 2002. — 40 с.
16. Наказ МОН України «Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» від 02.06.93 № 161, зареєстр. у Мін'юсті України 23.11.1993 за № 173.
17. Євдокимов В. І., Микитюк О. М., Харченко Л. П., Луценко В. В. Болонський процес і кредитно-модульна система організації навчального процесу. — Харків: ХНУРЕ, 2004. — 40 с.
18. Наказ МОН України «Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу» від 23.01.2004 № 48 (із змінами та доповненнями).